

Ковпак О.С. Заочна форма навчання в системі педагогічної освіти в Україні (50–80-ті рр. ХХ ст.). *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах : матеріали всеукр. наук. конф.* Дніпропетровськ. 2016. Ч. 1. С. 162–164.

Ковпак Олена Сергіївна, викладач ВП «Старобільський гуманітарно-педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка», аспірант ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (50-80 ті рр. ХХ ст.)

Сучасні реформи в системі освіти України, які є наслідком соціально-економічних, політичних і суспільних змін у житті держави, зумовлюють необхідність перегляду підготовки педагогічних кадрів. Проблема ефективності й доступності навчання завжди була актуальною. Певною мірою це питання вирішує наявність заочної форми навчання, оскільки воно орієнтоване на різні категорії студентів, включаючи тих, хто працює.

Дати об'єктивну оцінку процесам, які відбуваються в сучасній заочній педагогічній освіті в Україні, допоможе її розгляд в історико-педагогічному аспекті. О. Адаменко зазначала, що жодна наука не може розвиватися без аналізу свого минулого, без оцінки й систематичного перегляду накопиченої системи знань [1, с. 10].

Історію вищої педагогічної освіти в Україні досліджували Л. Вовк, В. Майборода, Н. Дем'яненко, С. Сірополко, М. Ярмаченко. Заочна освіта в Україні, як наукова проблема, та її розвиток знайшли своє відображення в роботах В. Горохова, Л. Коханової, І. Шамсутдінової. Особливості організації навчального процесу в умовах заочної форми навчання висвітлені в роботах М. Громкової, П. Лебедева, В. Овсяннікова, Г. Саєнко, В. Тихомирова та ін.

Заочна педагогічна освіта характеризується об'єктивними соціальними, економічними, професійними та культурними функціями, оскільки є важливою ланкою системи підготовки педагогічних кадрів та однією з основних складових системи безперервної освіти.

В основі розкриття означеної теми лежить, передусім, визначення двох базових понять – «педагогічна освіта» та «заочна освіта».

С. Гончаренко в українському педагогічному словнику подає тлумачення цих понять.

Педагогічна освіта – система підготовки педагогічних кадрів (учителів, вихователів тощо) для загальноосвітньої школи та інших навчально-виховних закладів у педагогічних університетах і інститутах, педагогічних училищах, університетах [2, с. 252].

Заочна освіта – середня або вища освіта, яку дістають, як правило, без відриву від виробництва, в основному шляхом самостійних занять за встановленими навчальними планами та програмами [2, с. 132].

Виходячи з цього, заочна педагогічна освіта – це система підготовки педагогічних кадрів для загальноосвітньої школи та інших навчально-виховних закладів у педагогічних університетах і інститутах, педагогічних училищах, університетах без відриву від виробництва, в основному шляхом самостійних занять за встановленими навчальними планами та програмами.

Заочна форма навчання в системі підготовки педагогічних кадрів має свою історію виникнення, становлення та розвитку. Хронологічні межі нашого дослідження охоплюють 50-80 ті рр. ХХ ст.

Нижня хронологічна межа дослідження зумовлена післявоєнним відродженням освіти, швидким науково-технічним прогресом і пов'язаним із ним розвитком заочної освіти.

Верхня хронологічна межа обумовлена тим, що з 1990 р. на тлі процесів деполітизації, демократизації та децентралізації управління було розпочато процес модернізації та реформування всієї сфери освіти.

У 1950-х рр. почався масовий перехід до обов'язкової семирічної освіти в СРСР, що призвело до різкого зростання потреби у вчителях 5-7 класів [3, с. 33]. Результатом цього стало відкриття нових учительських інститутів і збільшення кількості заочних відділень.

До 1958 р. випуск спеціалістів з вищою освітою, підготовлених без відриву від виробництва, збільшився в 3 рази, порівняно з довоєнним, і досяг 85,5 тис. чол. У 1961 р. на заочних і вечірніх відділеннях було підготовлено 29,4 % загального випуску спеціалістів у ВНЗ країни. Кількість учителів, які отримали освіту без відриву від виробництва, становила 31 % загальної кількості випускників педагогічних ВНЗ [3, с. 35].

У 1956 р. міністерством вищої освіти СРСР було затверджено положення про філії заочних вищих навчальних закладів і про навчально-консультаційні пункти заочних відділень, що значно покращило якість підготовки педагогічних кадрів у системі заочної освіти.

Головною метою розвитку заочної педагогічної освіти в цей період було вдосконалення цієї системи, виявлення більш ефективних форм і методів навчання, поліпшення якості підготовки фахівців з вищою педагогічною освітою. Навчальні плани заочних відділень узгоджувалися з планами стаціонарів. У педагогічні інститути без відриву від виробництва приймалися тільки особи, які працювали в системі народної освіти, профтехосвіти або були пов'язані з вихованням молоді.

Міністерство освіти УРСР, вивчаючи стан укомплектування шкіл республіки вчительськими кадрами, орієнтувало органи народної освіти на максимальне заохочування до заочного навчання всіх учителів, які не мали вищої освіти. У листопаді 1973 р. колегія міністерства освіти УРСР

розглянула питання «Про підготовку та виховання учительських кадрів у педагогічних інститутах республіки за заочною формою навчання». Педагогічні інститути республіки, в тому числі їх заочні відділення, відіграли важливу роль у завершенні переходу до загальної середньої освіти молоді. У 1971-1975 рр. педагогічні ВНЗ України заочно підготували понад 47 тис. учителів [4, с. 16].

Не дивлячись на різноманітність форм і методів роботи зі студентами-заочниками, рівень підготовки педагогічних кадрів залишався значно нижчим, ніж на стаціонарі.

Протягом періоду з середини 1970-х і до середини 1980-х рр. заочна педагогічна освіта розвивалася й удосконалювалася. У цей час у педагогічних ВНЗ України створювалися навчально-методичні ради з заочної освіти, вводилися нові навчальні плани та програми підготовки на заочних відділеннях, а також переглядалася й оновлювалася навчально-методична база для студентів-заочників.

У 80-х рр. активно проводилася робота з покращення підготовки фахівців у системі вищої освіти, про що свідчить Постанова ЦК КПРС і РМ СРСР від 13 березня 1987 р. № 325 «Про заходи з корінного покращення якості підготовки й використання спеціалістів з вищою освітою в народному господарстві» [5], в якій зокрема йдеться про необхідність покращення змісту та якості заочної освіти й умов для її отримання. В цей період були визначені нові організаційно-педагогічні засади підготовки педагогічних кадрів у системі заочної освіти.

Отже, заочна педагогічна освіта в Україні 50-80-х рр. ХХ ст. характеризувалася досить глибокими якісними й кількісними змінами і була невід'ємною складовою підготовки педагогічних кадрів. Але разом з позитивними тенденціями, порівняно з денною формою навчання, у ній залишалися й недоліки: занижені вимоги до студентів-заочників, велике навантаження на них під час екзаменаційних сесій, недостатність

контролю самостійної роботи в міжсесійний період з боку викладачів педагогічних вузів, недостатній контроль за якістю роботи заочних відділень.

На сучасному етапі розвитку національної освіти, враховуючи досягнення інформаційно-комунікаційних технологій та спираючись на позитивний досвід минулого, відкриваються нові можливості для удосконалення заочної педагогічної освіти, яка може забезпечити людині якісне навчання й підвищення кваліфікації протягом усього життя.

Список використаних джерел:

1. Адаменко О. В. Методологія формування джерельної бази історико-педагогічного дослідження / О. В. Адаменко // Педагогічний дискурс: зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2013. – С. 10 –14.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 375с.

3. Лазарев В. Н. Высшее педагогическое образование без отрыва от основной деятельности: история, современное состояние : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования / Владимир Николаевич Лазарев. – М., 2004. – 365 с.

4. Нестеренко В. В. Розвиток заочної форми навчання в системі вітчизняної вищої педагогічної освіти / В.В. Нестеренко // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту. Сер. Педагогіка. – 2011. – № 2 – С. 12 – 18.

5. Постановление ЦК КПСС и СМ СССР от 13 марта 1987 г. N 325 «О мерах по коренному улучшению качества подготовки и использования специалистов с высшим образованием в народном хозяйстве». [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.school.edu.ru/laws.asp?cat_ob_no=5955&ob_no=5015&oll.ob_no_t
o=